

ROMEINSE INVLOED IN BOXTEL

Dik Bol (auteur)

Willem Wittenberg (tweede lezer)

7 augustus 2015

Samenvatting

Hoewel er in Brabant uit de Romeinse tijds veel archeologische vondsten zijn gedaan, is er in Boxtel weinig gevonden. Er is niets wat wijst op een nederzetting, hoogstens wat verspreide boerderijen op de hoge zandruggen in de buurt van de Dommel: Munsel, Gemonde, Lennisheuvel, Liempde.

De vondsten dateren van ongeveer 70 na Christus tot het midden van de derde eeuw.

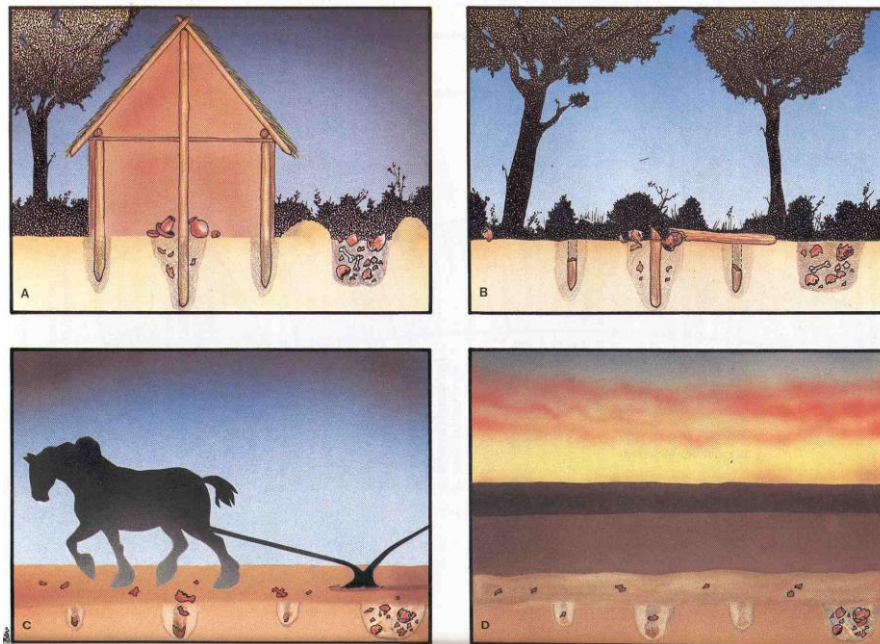
De gevonden voorwerpen: een enkele munt, scherven aardewerk, een beeldje, duiden op contacten met de Romeinse beschaving. Van de boerderijen zijn slechts de afdrucken van de palen in de grond gevonden en een waterput. Meer bewijzen uit de Romeinse tijd zijn niet gevonden.

Pas in de 12^e eeuw is er sprake van de nederzetting die later zou uitgroeien tot Boxtel.

1. Leefden er echt Romeinen in Boxtel?

Al in het jaar 53 voor Christus kwam het Romeinse leger door Brabant.

Tot die tijd was ons gebied dunbevolkt. De weinige mensen in onze omgeving woonden in losstaande tenten of houten hutten. Ook in de Romeinse tijd zijn er nog geen gehuchten of dorpjes bekend. Wel zijn er binnen Boxtel sporen gevonden van meer dan 20 huizen uit de Romeinse tijd. Uit munten, aardewerk en een enkele datering met jaarringen maken we op dat de vondsten uit de Romeinse tijd dateren. Alle Romeinse resten die in Boxtel gevonden werden dateren tussen 70 na Chr. en 250.

A huis in Romeinse tijd

B paar eeuwen later

C Dezelfde plaats wordt later als akker gebruikt

D De akker is tegenwoordig overdekt met een laag mest die van elders wordt aangevoerd.

2. Huissporen

Huissporen zijn gevonden in Munsel langs de oprijlaan naar de begraafplaats, maar ook achter de “Kleine Arde”. De huizen bestonden uit zware verticale palen die tot 80cm diep in de grond gegraven werden. De kuilen kwamen in het gele zand wat overal in Boxtel onder de zwarte oppervlakte laag zit. Na het wegrotten van het hout stortte er zwarte grond in de kuil.

Archeologen graven de zwarte laag weg en zien in het vlak van geel zand zwarte vlekken die de kuiltjes aangeven.

Bij Einsteinstraat in Munsel 2008

Een huis ging ongeveer 1 generatie (25 jaar) mee en daarna bouwde de volgende generatie een nieuw huis vlakbij. Een waterput vlakbij zo'n huis bevatte nog hout wat gedateerd kon worden op 148 na Chr.

Bij de oprit van begraafplaats Munsel vonden archeologen wel 10 verschillende huizen. Sommige ervan overlapt gedeeltelijk. Het vermoeden is dat er nooit meerdere huizen tegelijk stonden, maar dat dit allemaal opvolgers van elkaar zijn. Deze familie woonde dus ongeveer 10 generaties op deze plek.

Buiten Munsel zijn ook bij het Rabodacentre resten van huizen uit de Romeinse tijd gevonden. We vermoeden dat op veel meer plaatsen alleenstaande huizen gestaan hebben. Op een aantal plaatsen is niets meer te vinden doordat de grond verstoord is door graafwerk sindsdien. Er zijn waarschijnlijk ook nog veel plaatsen waar wel sporen zijn die in de Middeleeuwen bedekt zijn met een “esdek” (een aardlaag met beïnvloeding door de mens, bijv. grond die daar is aangebracht van buitenaf) .

De gevonden huizen zijn allemaal 10 tot 18 meter lang, en werden vermoedelijk voor een klein deel gebruikt om te wonen. In de rest werd het vee onder gebracht en werd de oogst bewaard.

Een voorbeeld van het houtskelet van een Romeinse boerderij is hersteld in Lennisheuvel ten westen van het Rabodacentre. (Een deel hiervan is inmiddels bedekt met leem, zoals men denkt dat indertijd dat gedaan werd.)

3. Voorwerpen

Vlakbij de huissporen werden veel voorwerpen gevonden: (scherven van) serviesgoed, glas, munten, spelden etc. etc. Op Munsel ten oosten van de A2-snelweg werd bijvoorbeeld een

gouden munt gevonden van keizer Marcus Aurelius uit 181 na Chr. Deze munt werd Sestertius genoemd. Marcus Aurelius was de filosoof-keizer. Zijn beide zoons ruzieden over de opvolging. Hier zijn boek en film "The Gladiator" op geïnspireerd.

Munt gevonden in Boxtel 2005

Beeld van Marcus Aurelius voor huidige stadhuis van Rome

Marcus Aurelius staat tegenwoordig achterop de Italiaanse munt van 50 eurocent.

Veel aardewerk kan herkend worden als afkomstig uit Duitsland, Frankrijk en Italië. Er was dus blijkbaar veel verkeer en transport in die tijd door heel West-Europa. Deskundigen kunnen aan de hand van versieringen, kleur en samenstelling van aardewerk vaak vaststellen in welke eeuw en op welke locatie het geproduceerd is. Nabij de Kleine Aarde werden drie waterputten gevonden. Doordat het onderste deel eeuwenlang onder het grondwater bleef staan, is onderin hout bewaard gebleven. De put was vierkant en aan de zijkant hielden eikenplanken het zand tegen. De planken zijn met jaarringen onderzoek gedateerd op 178 na Chr. Enkele planken en de scherven uit deze waterput zijn te zien in het Museum de Groene Poort. In Boxtel, Liempde en Lennisheuvel zijn op veel meer plaatsen losse voorwerpen gevonden. In het centrum van Boxtel en de historische as werd vrijwel niets uit de Romeinse tijd gevonden. Dat kan betekenen dat in de Romeinse tijd daar niemand woonde of dat in de tussenliggende 1800 jaar alle voorwerpen en sporen al verdwenen zijn.

4. Echte Romeinen?

In de drie eeuwen tot aan 250 hebben verschillende etnische groepen in Midden Brabant gewoond. Zij hebben zich betrekkelijk snel aangepast aan de Romeinse manier van leven. Bataven die tussen Utrecht en Nijmegen in de Betuwe kwamen wonen hebben lange tijd vrijstelling van belasting gehad, maar moesten uit elk gezin een jongeman afstaan voor het Romeinse leger. In het leger leerden dezen alles van de Romeinse cultuur en kwamen ze door heel Europa tot aan Syrië en Perzië/Iran. Na 25 jaar dienstplicht gingen ze met pensioen en kregen ze het Romeins staatsburgerschap. Zij hadden in hun legertijd vaak een flink fortuin vergaard, niet alleen aan soldij maar ook door het plunderen tijdens hun veldtochten. Of dergelijke rijke gepensioneerden ook neerstreken in Boxtel en omgeving is niet goed bekend.

5. Rijkdom?

In Esch zijn zeven graven van rijke mensen gevonden. Ook in Halder (tussen Vught en Michielsgestel) is een muntschat met 4900 munten gevonden. Mogelijk had die rijkdom met gepensioneerde legionairs te maken. Er zijn ook theorieën dat vanuit onze streek graan (gerst) geleverd werd voor de vele soldaten die tussen Nijmegen en Voorburg gelegerd waren langs de rijksgrens (=Limes). Mogelijk dat er ook geld naar onze streek kwam in ruil voor eikenhout wat nodig was voor de reeks wachttorens langs de Limes. Voordat de Romeinen kwamen hadden de bewoners en nomaden in onze streek een simpel leven waarbij elk gezin helemaal voor zichzelf zorgde. In de Romeinse tijd werden er overschotten aan graan (gerst) geproduceerd en verhandeld voor de soldaten aan de grens van het Romeinse rijk (=Limes). Er kwamen ook voor het eerst ambachtslieden die zich specialiseerden in pottenbakken, schoenmaken, broodbakken. De Romeinen brachten munten, een andere manier van koken, maar ook lezen en schrijven met zich mee.

6. Nieuwe planten

De Romeinen introduceerden veel nieuwe planten in onze streek: Bieten, pruimen, kersen, peren, abrikozen, kikkererwten, druiven. Ook kruiden als dille, selderij en venkel kennen we pas sinds de komst van de Romeinen. Zij brachten ook kippen, parelhoenders, damherten en muilezels naar ons gebied.

7. Zeven rijke graven in Esch

Esch ligt 5 km te noordwesten van Boxtel; daar zijn in 1960 zeven graven gevonden uit de periode 150 na Chr. In elk graf lagen veel sieraden en etenspotten. De rijkdom van de graven laat zien dat de overleden eigenaar veel voorwerpen en sieraden vanuit Italië en het Middellandse Zee gebied in huis gehad heeft.

Barnstenen beeldje 8cm hoog van de wijngod Bacchus gevonden in Esch

De huizen waar de mensen gewoond hebben zijn –tot op heden- niet gevonden in Esch. Ze zijn naar alle waarschijnlijkheid niet van hout maar van steen geweest.

In Hoogeloon (zo'n 25 km ten zuiden van Boxtel) is een stenen villa uit de Romeinse tijd gevonden.

Vanaf 's-Hertogenbosch tot Hogeloon kon destijds met kleine scheepjes via Dommel en Beerze naar Hoogeloon gevaren worden. Om verder naar het zuiden te komen was geen waterweg beschikbaar, maar moest een weg over land gebruikt worden.

8. Wegstructuur

Wegen uit de Romeinse tijd zijn in Vlaanderen en langs de Rijn terug gevonden. Jan Mennen uit Eindhoven vermoedt dat er ook tussen Tongeren en Rossum/Utrecht een route door het Dommelgebied gelopen heeft. Vooral in de winter veranderden de zandpaden rondom Boxtel vaak in onbegaanbare modderpoelen. De Beerze en de Dommel kunnen als waterweg gebruikt zijn, maar voor het verplaatsen van grote aantallen mensen (één legioen bestond uit 5000 mannen) waren er ook routes nodig. De legers kwamen niet vaak genoeg langs om de wegen echt te verharderen met grind of stenen. Daardoor is het lastig harde bewijzen voor deze route/weg te vinden. Maar de route die Mennen schetst komt dwars door Boxtel.

De “mijlstraat” kan afgeleid zijn van een mijlpaal die aan het begin van die straat gestaan heeft nabij de huidige Forellenvijver/Schutskuil. Mennen vermoed dat die mijlpaal in de Middeleeuwen gebruikt is als grenspaal tussen Boxtel, Liempde en Oirschot. De mogelijke route vermijdt de Dommel en gaat er rakelings langs bij de tegenwoordige scholengemeenschap de Tijber (nu: Baanderheren College). (bron Mennen)

9. Muntschat van Halder

In 1962 werd door een vijf jarig jongetje, samen met z'n tienjarig broertje, een muntschat gevonden van ongeveer 5000 Romeinse munten. Ze lagen eeuwen lang op de bodem van de Essche stroom vlakbij Halder.

Een hijskraan had de stroom een beetje verlegd en het zand wat daarbij vrijkwam lag op een berg langs de weg. (bron o.a. Hingh)

Al onze kennis van de Romeinse tijd in Boxtel komt uit archeologische onderzoeken. De geschreven teksten uit die tijd zijn onduidelijk en voor een deel verloren gegaan. Bron: Lendering.

Na het jaar 275 vinden we veel minder sporen van bewoning. De rijkdom verdwijnt en de bevolking neemt ook sterk af. De oorzaken zijn nog onbekend. Pas rond 1080 lezen we iets over Boxtel en omgeving in geschreven documenten.

Literatuur:

Lendering en Bosman, *De rand van het Rijk, De Romeinen en de Lage Landen*, 2010
Isbn 978 90 253 6726 8

Sambeek, Van en Langenberg, Van de, *Met oog voor het verleden*, Cultuurhistorie van het beekdal van de Essche Stroom.2010, isbn 978 90 8105583 3 3

Mennen, Jan, NoordBrabants *Historisch Jaarboek 2003* pag 10 tm 52

Hingh, Anne de, 2010 ACVU-HBS “*Het Groene Woud in de Romeinse tijd*”
http://www.heemkundeboxtel.nl/images/stories/div_pdf/zan_233_vakstudie_het_groene_woud_in_de_romeinse_tijd.pdf zie ook Bogaers 1962; Kanters 1965/1966; Roymans 2008.